

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Хахули Богдана Валерійовича на тему: «Організаційно-економічний механізм регулювання ринку продукції племінного свинарства», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

1. Актуальність теми дослідження. Забезпечення продовольчої безпеки країни в умовах посилення глобалізаційних змін та кризових явищ у провідних секторах агропродовольчого сектору економіки, зокрема у галузі племінного та товарного свинарства є ускладненим, оскільки має місце низька дієвість державної підтримки, високий рівень залежності від імпортних поставок племінної продукції свинарства, світових досягнень в області селекційно-племінної роботи у свинарстві, механізації та автоматизації виробничих процесів, екологізації технологій виробництва, цифрових і комп'ютерних програм.

Ринок продукції племінного свинарства є основою забезпечення ефективного розвитку галузі свинарства, досягнення рівноважного стану його кон'юнктури який залежить від вирішення перелічених вище проблем на основі розробки дієвого організаційно-економічного механізму його регулювання. Саме тому розробка організаційних та економічних інструментів, методичних підходів до формування рівноважного стану кон'юнктури ринку продукції племінного свинарства дозволить підвищити конкурентоспроможність галузі свинарства. Водночас зросла потреба у науково-обґрунтованих методичних та практичних розробках, які враховують специфічні характеристики племінного свинарства та стан селекційно-племінної роботи галузі свинарства в цілому. Ці фактори зумовлюють необхідність розробки науково-обґрунтованих інструментів організаційно-економічного механізму регулювання ринку продукції племінного свинарства. Вищезазначене доводить своєчасність та актуальність проведення досліджень за обраною здобувачем темою.

2. Наукова новизна одержаних результатів дослідження. Наукова новизна дисертаційного дослідження Хахули Б.В. полягає у поглибленні та розвитку теоретико-методичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення організаційно-економічного механізму регулювання ринку продукції племінного свинарства. Наукову новизну складають наступні результати дисертаційного дослідження:

систематизовано фактори, які впливають на розвиток племінного свинарства та формування товарної пропозиції на досліджуваному ринку, серед яких виділено: зниження поголів'я свиней у суб'єктах племінної справи; відмінність цільових сегментів, на які орієнтуються племінні господарства; в структурі реалізації свиноматок переважають тварини класу «еліта»; низька прибутковість виробництва;

ідентифіковано засади бюджетної підтримки галузі племінного свинарства, а саме: запровадження системи ідентифікації тварин для фізичних осіб; передбачення у податковому кодексі звільнення господарств від сплати митних платежів при ввезенні племінної продукції, розробка дієвих інструментів держпідтримки, заходів біобезпеки та стратегічної програми розвитку селекційно-племінної роботи в свинарстві;

обґрунтовано необхідність створення сільськогосподарських кооперативів, організації селекційно-гібридних центрів та селекційно-генетичних центрів, запровадження системи селекційного менеджменту, що сприятиме цілеспрямованому впливу на розвиток племінного свинарства на державному та виробничому рівнях;

розроблено пропозиції щодо удосконалення систему інфраструктурного забезпечення ринку продукції племінного свинарства на основі створення інформаційно-аналітичної системи «Племінне свинарство», регіональних інформаційно-селекційних центрів та консультативної підтримки його суб'єктів, розвитку мережі племінних аукціонів;

уточнено ознаки, що визначають специфіку ринку продукції племінного свинарства для яких властивими є комплексність та деталізація, враховують сформовані структурно-логічні зв'язки, враховують характер прояву, природу виникнення, на які доцільно орієнтувати інструменти організаційно-економічного регулювання;

поглиблено теоретичні положення сутності організаційно-економічного регулювання ринку продукції племінного свинарства із урахуванням інноваційного розвитку галузі та доведено необхідність орієнтації складових його важелів на досягнення прояву синергетичного ефекту з метою створення сприятливих умов для розвитку, забезпечення підвищення ефективності галузі, формування ланцюгів доданої вартості, посилення інтеграційних та кооперативних зв'язків;

ідентифіковано фактори формування товарної пропозиції свинини, серед яких виділено: концентрацію та спеціалізацію виробництва, інтенсивні технології, низька прибутковість виробництва, домінування імпорту над експортом.

Публікації Хахули Б.В. в достатній мірі відображають зміст дисертації та розкривають основні положення, які формують новизну дослідження.

3. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, результатів, висновків та рекомендацій. Наукова обґрунтованість та достовірність дисертаційного дослідження Хахули Б.В. забезпечені використанням у якості теоретико-методичних засад наукових праць вітчизняних та зарубіжних, присвячених загальним проблемам формування організаційно-економічного механізму регулювання ринку, а також спеціальним питанням розвитку племінного та товарного свинарства.

Логіка викладення дослідження визначається послідовністю вирішення сформульованих завдань. У зв'язку із цим перший розділ «Теоретичні аспекти організаційно-економічного механізму регулювання ринку продукції племінного свинарства» включає концептуальне обґрунтування теоретичних

підходів до складових інструментів організаційно-економічного механізму регулювання ринку продукції племінного свинарства. Розглянуто основні підходи до дослідження кон'юнктури ринку продукції племінного свинарства, поглиблено економічну сутність ринку та систематизовано особливості ринку племінної продукції, обґрунтовано складові інструменти організаційно-економічного механізму, узагальнено досвід провідних країн світу щодо державної підтримки галузі племінного свинарства.

У другому розділі «Дослідження попиту та пропозиції на ринку продукції племінного свинарства України» проведено комплексний аналіз стану розвитку галузі свинарства як основного споживача племінної продукції, рівня задоволення потреби у племінній продукції. Проаналізовано формування товарної пропозиції на ринку продукції племінного свинарства, систематизовано чинники, які свідчать про посилення кризових явищ у галузі та доведено імпортозалежність у племінній продукції. Визначено вплив державної підтримки на ефективність та конкурентоспроможність господарюючих суб'єктів племінного свинарства, досліджено динаміку експорту-імпорту продукції племінного свинарства на вітчизняний ринок.

У третьому розділі «Напрями удосконалення організаційно-економічного механізму регулювання ринку продукції племінного свинарства» обґрунтовано стратегічні пріоритети державного регулювання ринку продукції племінного свинарства, розроблено прогноз за двома варіантами, який доводить про дефіцит товарної пропозиції та збереження імпортозалежності країни у племінній продукції. Здобувач обґрунтував моделі розвитку племінного свинарства на основі кооперації та окреслено напрями удосконалення інфраструктурного забезпечення досліджуваного ринку.

У дисертаційній роботі сформульовано наукові висновки та практичні пропозиції щодо використання запропонованих рекомендацій дослідження.

Достовірність результатів поданого дисертаційного дослідження підтверджується тим, що воно побудовано на значному масиві емпіричних даних і сукупності використовуваних загальнонаукових і загальноекономічних методів та прийомів проведення економічних досліджень, які доповнюють один одного. Це стало об'єктивною основою для формулювання обґрунтованих висновків та конкретних пропозицій щодо досягнення рівноважного стану ринку продукції племінного свинарства та створення умов до конкурентоспроможності племінного свинарства.

Розробки автора, висновки та рекомендації, які сформульовано у дисертаційному дослідженні, базується на результатах комплексного аналізу та опрацювання великого масиву статистичного матеріалу щодо розвитку господарств племінного свинарства на основі даних Державної служби статистики України, Міністерства аграрної політики та продовольства, нормативно-правових документів, інформація мережі Інтернет, а також релевантних даних, які одержано у процесі власних спостережень та анкетних опитувань.

У процесі проведення наукових досліджень дисертантом використано наступні загальнонаукові методи: аналізу та синтезу, індукції та дедукції, прийоми статистичного, логічного, ретроспективного та структурного аналізу. Окрім того, здобувачем забезпечено компетентне використання розрахунково-конструктивного, монографічного методів, прогнозування та рейтингування, що в достатній мірі забезпечує репрезентативність та обґрунтованість одержаних результатів, сформульованих висновків.

Доказом обґрунтованості розроблених в дисертації рекомендацій є їх впровадження в практику діяльності органів державного управління, аналітично-консалтингових організацій, а також використовуються в освітньому процесі при викладанні окремих економічних дисциплін.

4. Практичне значення отриманих результатів і ступінь їх використання. Теоретична значимість одержаних автором результатів полягає в тому, що викладені у дисертаційному дослідженні положення уточнюють та доповнюють теоретико-методичний інструментарій щодо обґрунтування напрямів удосконалення складових організаційно-економічного механізму регулювання ринку продукції племінного свинарства.

Практична значимість дисертаційного дослідження полягає у тому, що одержані результати можуть бути використаними при розробці інструментів державної підтримки галузі племінного та товарного свинарства, удосконаленні складових організаційних та економічних інструментів регулювання ринку продукції племінного свинарства. Окремі положення дисертаційного дослідження знайшли практичне застосування.

Пропозиції щодо модернізації інструментів підтримки сільськогосподарських підприємств-виробників продукції свинарства при розробці програм державної підтримки сільського господарства, зокрема, передбачення часткової компенсації витрат на придбання племінної продукції.

Авторський доробок щодо алгоритму дослідження кон'юнктури ринку продукції племінного свинарства використано компанією УкрАгроКонсалт при підготовці звітів стану ринків сільськогосподарської продукції та продовольства та уніфікації форм галузевої статистичної інформації.

Пропозиції щодо обґрунтування економічної доцільності вирощування молодняку племінних свиней із урахуванням умов та стандартів органічного виробництва та створення на регіональному рівні наукового парку агроінновацій були використаними Головним управлінням агропромислового Київської облдержадміністрації при розробці Комплексної програми розвитку сільського господарства та сільських територій на період 2021-2023 роки.

Результати дисертаційного дослідження впроваджені в навчальний процес Білоцерківського національного аграрного університету, зокрема при викладанні на економічному факультеті дисциплін «Державне регулювання економіки», «Організація аграрного виробництва», «Економіка підприємства».

5. Повнота викладення матеріалів дисертації в опублікованих наукових працях. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 18 наукових праць загальним обсягом 15,49 д.а., у тому числі особистий внесок автора складає 5,83 д.а. З них 7 статей у наукових фахових виданнях України, 2 статті у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних, 3 статті в іноземних періодичних наукових виданнях та 6 тез доповідей на науково-практичних конференціях.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Статті в наукових фахових виданнях України:

1. Khakhula B.V. Foreign experience in state support for pig breeding development organizing and directions of its use in the domestic practice. *Збірник наукових праць «Економіка та управління АПК»*. 2020. № 1. С. 29–35 (0,81 д.а.).

2. Хахула Б.В. Теоретико-методичні підходи до дослідження ринку агропродовольчої продукції. *Друковане фахове видання з економіки «Агросвіт»*. 2018. № 19. С. 55–60 (0,65 д.а.).

3. Хахула Б.В. Теоретико-методичні підходи державного управління економічними процесами країни. *Друковане фахове видання з економіки «Агросвіт»*. 2018. № 20. С. 55–61 (0,70 д.а.).

4. Хахула Б.В. Теоретичні основи функціонування і розвитку агропродовольчих ринків в умовах посилення глобалізаційних процесів. *Друковане фахове видання з економіки та державного управління «Економіка та держава»*. 2018. № 10. С. 76–80 (0,58 д.а.).

5. Хахула Б.В. Особливості функціонування ринку продукції племінного свинарства в Україні. *Друковане фахове видання з економіки «Агросвіт»*. 2020. № 13–14. С. 104–110 (0,70 д.а.).

6. Хахула Б.В. Організаційно-економічний механізм регулювання ринку продукції племінного свинарства. *Друковане фахове видання з економіки та державного управління «Економіка та держава»*. 2020. № 7. С. 155–159 (0,58 д.а.).

7. Ibatullin M., Khakhula B. Influence of breeding pig on efficiency production of the industry. *Збірник наукових праць «Економіка та управління АПК»*. 2020. № 2. С. 22–30. (0,86 д.а.; особистий внесок здобувача: обґрунтовано сучасний стан функціонування сільськогосподарських підприємств – виробників продукції племінного свинарства; 0,35 д.а.).

Статті в іноземних виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних:

8. Varchenko O., Svyynous I., Grynchuk Y., Khakhula B., Ibatullin M. Improvement of eco-taxation of goods producer of pig husbandry in Ukraine. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*, VOL. 22. Issue 5. 2018. P. 1–11. (1,08 д.а; особистий внесок здобувача: здійснено оцінку екологічного законодавства України; 0,18 д.а.; Scopus).

9. Ibatullin M., Varchenko O., Svyynous I., Khakhula B., Dragan O. Organizational and economic bases of pig breeding in Ukraine. *International Journal of Management and Business Research*. VOL. 9 (1). 2019. P. 59–72.

(1,06 д.а.; особистий внесок здобувача: запропоновані перспективні напрямки розвитку свинарства корпоративного сектору аграрної економіки України; 0,19 д.а.; Scopus).

Публікації у наукових виданнях іноземних держав:

10. Svyynous I., Khakhula B. Pig breeding in Ukraine: current state and problem solving. *The Scientific Journal of Cahul State University «Bogdan Petriceicu Hasdeu» Economic and Engineering Studies*. 2017. VOL. 2. (2). P. 84–94. (1,02 д.а.; особистий внесок здобувача: здійснено оцінку розвитку свинарства в господарствах населення; 0,41 д.а.).

11. Ivanova L., Khakhula L., Polishchuk S., Byba V., Khakhula B. Economic and political considerations of deregulation and its impact on entrepreneurship. *UCT Journal of Management and Accounting Studies*. 2019. VOL. 7 (3). P. 5–17. (1,18 д.а.; особистий внесок здобувача: здійснено оцінку сучасного стану державної підтримки сільськогосподарських підприємств; 0,21 д.а.).

12. Sokolska T., Yukhymenko P., Khakhula L., Lobachova S., Khakhula B. Financial support to the agrarian sector of Ukraine. *FM Publisher Frontiers Journal of Accounting and Business Research (FJABR)*. 2020. VOL. 02. Issue 01. Article ID FJABR-2020-02. P. 25–32. (0,81 д.а.; особистий внесок здобувача: здійснено оцінку методів фінансової підтримки аграрного сектору; 0,15 д.а.).

Матеріали науково-практичних конференцій:

13. Свиноус І.В., Хахула Б.В. Організаційно-економічні засади функціонування свинарства в Англії. *Сучасні проблеми ведення сільського господарства та підготовки фахівців аграрного профілю: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Біла Церква, 15 лют. 2018 р.). Біла Церква, 2018. С. 28–29. (0,12 д.а.; особистий внесок здобувача: здійснено оцінку державної підтримки виробників продукції свинарства).

14. Хахула Б.В. Організаційно-економічні підходи розвитку ринків продукції племінного свинарства в Україні. *Стратегічні пріоритети розвитку аграрної освіти та науки в інноваційному розвитку агросфери: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Біла Церква, 27-28 вер. 2018 р.). Біла Церква, 2018. С. 69–71. (0,14 д.а.).

15. Свиноус І.В., Хахула Б.В. Формування інтеграційних зв'язків під час виробництва і збуту продукції свинарства. *Роль аграрних навчальних закладів у формуванні механізмів розвитку сільської кооперації сільських територій: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Київ, 23-24 жовт. 2018 р.). Київ, 2018. С. 67–69. (0,14 д.а.; особистий внесок здобувача: запропоновані заходи державної підтримки щодо розвитку сільськогосподарської кооперації).

16. Хахула Б.В. Організаційно-економічні засади селекційно-племінної роботи в свинарстві України. *Сталий розвиток сільського господарства: глобальні зміни та національні особливості досягнення: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Біла Церква, 28-29 трав. 2019 р.). Біла Церква, 2019. С. 23–26. (0,18 д.а.).

17. Биба В.А., Утеченко Д.М., Хахула Б.В. Організаційно-економічні засади функціонування тваринництва фермерських господарств України. *Аграрна освіта та наука: досягнення, роль, фактори росту: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Біла Церква, 31 жовт. 2019 р.). Біла Церква, 2019. С. 94–97. (0,18 д.а.; особистий внесок здобувача: запропоновані заходи державної підтримки щодо розвитку сільськогосподарської кооперації).

18. Хахула Б.В. Племінне свинарство України: сучасний стан та напрями відродження. *Аграрна освіта та наука: досягнення, роль, фактори росту: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Біла Церква, 30 жовт. 2020 р.). Біла Церква, 2020. С. 63–65. (0,14 д.а.).

6. Апробація результатів дисертації. Наукові положення та основні результати дисертаційного дослідження були апробовані на міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми ведення сільського господарства та підготовки фахівців аграрного профілю» (м. Біла Церква, 15 лютого 2018 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Стратегічні пріоритети розвитку аграрної освіти та науки в інноваційному розвитку агросфери» (м. Біла Церква, 27-28 вересня 2018 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Трансформаційна динаміка розвитку агропромислового виробництва» (м. Київ, 26 квітня 2018 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Роль аграрних навчальних закладів у формуванні механізмів розвитку сільської кооперації сільських територій» (м. Київ, 23-24 жовтня 2018 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Сталий розвиток сільського господарства: глобальні зміни та національні особливості досягнення» (м. Біла Церква, 28-29 травня 2019 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Аграрна освіта та наука: досягнення, роль, фактори росту» (м. Біла Церква, 31 жовтня 2019 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Аграрна освіта та наука: досягнення, роль, фактори росту» (м. Біла Церква, 30 жовтня 2020 р.).

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи рецензоване дисертаційне дослідження в цілому, необхідно відзначити наступні зауваження та дискусійні положення.

1. Поділяємо думку здобувача щодо необхідності передбачення державної фінансової підтримки для забезпечення активізації інноваційної діяльності суб'єктів, що формують товарну пропозицію на ринку, однак залишилися поза увагою автора важелі організаційно-економічного механізму та пріоритетні напрями інноваційного забезпечення саме племінного свинарства.

2. На рис. 1.1 здобувачем представлено структуру ринку продукції племінного свинарства, сегменти якого різняться між собою та поведінкою кінцевих споживачів на них, однак ці відмінності виділені у підрозділі 2.2 та лише за тими сегментами, які домінують на ринку.

3. Здобувачем доведено низьку ефективність інструментів державної підтримки племінного свинарства, що характеризується скороченням кількості суб'єктів племінної справи в свинарстві та їх частки в сумарній величині, які були одержувачами коштів в межах запланованих обсягів

діючої програми підтримки племінного свинарства. Вважаємо за доцільне обґрунтувати більш чітко мотиваційні заходи щодо збільшення кількості суб'єктів господарювання племінного свинарства, які беруть участь у програмах державної підтримки.

4. Поділяємо думку здобувача про те, що «стратегічні перспективи розвитку галузі свинарства будуть залежати від моделі ринку землі сільськогосподарського призначення та макроекономічної стабільності країни», окрім цього прогностичні розрахунки потреби поголів'я племінних свиноматок доводять дефіцит, що вимагає додаткової аргументації щодо можливостей нарощення товарної пропозиції у нових умовах господарювання.

5. В другому розділі дисертаційного дослідження дисертант наголошував що одним із негативним чинників, який негативно вплинув на розвиток вітчизняного свинарства та племінного зокрема є прояв АЧС. В зв'язку з цим автору необхідно було б більш детальніше звернути увагу на проблему біобезпеки виробників продукції свинарства та розробці заходів державної підтримки по боротьбі з АЧС.

6. В другому та третьому розділах автор наголошує на домінуванні іноземних товаровиробників на внутрішньому ринку продукції племінного свинарства. При цьому в підрозділі 2.2 дисертант, використовуючи емпіричні дані наголошує на наявності проблеми збуту. В зв'язку з цим дисертанту необхідно більш детальніше звернути увагу на проблему розробки заходів державного протекціонізму вітчизняним товаровиробникам продукції племінного свинарства.

8. Відповідність дисертації вимогам, що пред'являються до дисертації на здобуття ступеня доктора філософії. Дисертаційна робота подана у вигляді спеціально підготовленої кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису. Усі наукові результати, що викладені в дисертаційній роботі та виносяться на захист, отримані автором самостійно. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті положення, ідеї та висновки, які є результатом самостійної роботи автора.

На підставі розгляду дисертації, наукових публікацій, у яких висвітлено основні наукові результати дисертації, а також за результатами фахового семінару (протокол № 8 від 14.04.2021 р.) встановлено, що дисертаційна робота «Організаційно-економічний механізм регулювання ринку продукції племінного свинарства» є завершеною науковою працею, у якій її автором отримано нові науково обґрунтовані результати, що розв'язують конкретне наукове завдання.

Дисертаційна робота Хахули Богдана Валерійовича на тему: «Організаційно-економічний механізм регулювання ринку продукції племінного свинарства» відповідає вимогам, що ставляться до дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а саме вимогам пунктів 9, 10, 11, 12 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 (зі змінами Постанови Кабінету Міністрів України

від 21.10.2020 р. № 979) та може бути рекомендована до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» у разовій спеціалізованій вченій раді.

9. Загальний висновок. Зміст дисертації відповідає визначеній меті, поставлені здобувачем наукові завдання вирішені повною мірою, мети дослідження досягнуто. Робота містить науково обгрунтовані результати проведених досліджень, що характеризуються науковою новизною та мають істотне значення для галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». Наукові положення, висновки і рекомендації повністю обгрунтовані й аргументовані та отримали необхідну апробацію на науково-практичних конференціях. У публікаціях здобувача знайшли відображення всі положення дисертаційного дослідження. Структура і обсяг роботи відповідають чинним вимогам.

Дисертаційне дослідження є завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримані нові науково обгрунтовані результати, що вирішують науково-прикладне завдання, яке спрямоване на вирішення проблеми нарощення обсягів виробництва вітчизняної продукції племінного свинарства та забезпечення умов підвищення її конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішніх ринках продукції свинарства.

Рецензенти:

доктор економічних наук, професор, ректор
Білоцерківського національного
аграрного університету

О.А. Шуст

доктор економічних наук, професор,
керівник інституту «Економіки та бізнесу»
Білоцерківського національного
аграрного університету

Д.Ф. Крисанов

Підписи О.А. Шуст та Д.Ф. Крисанова
засвідчую:

учений секретар
Білоцерківського національного
аграрного університету

Л.М. Качан

«29» квітня 2021 р.